

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
“ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ”

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГУМАНІТАРНО-ТЕХНІЧНОЇ ЕЛІТИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 5 (9)

*За редакцією
доктора технічних наук, професора
Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО
і доктора педагогічних наук, професора
О.Г. РОМАНОВСЬКОГО*

ХАРКІВ
2004

ББК 74в7

УДК 378:37.03+316.344.42

Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти:
Збірник наукових праць / За редакцією Л.Л. Товажнянського та О.Г. Романовського. –
Вип. 5 (9). – Харків: НТУ “ХПІ”, 2004. –484 с.

Свідоцтво про державну реєстрацію: **КВ №7762** від **21.08.2003** р.

Друкується за рішенням Вченої ради Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут” (протокол № 7 від 2 липня 2004 р.)

Рецензенти: **Сушенко Т.І.**, доктор педагогічних наук, професор
Кудін В.О., доктор філософських наук, професор
Побірченко Н.А., доктор психологічних наук, професор

Редакційна колегія:

Кремень В.Г., д.філос.н., професор, академік НАН України і АПН України (голова)
Товажнянський Л.Л., д.т.н., професор, почесний академік АПН України (співголова)
Шумілкін В.А., к.т.н. (співголова)
Зязюн І.А., д.філос.н., професор, академік АПН України (заступник голови)
Романовський О.Г., д.пед.н., професор (заступник голови)
Бабасв В.М., професор (заступник голови)
Андрущенко В.П., д.філос.н., професор, академік АПН України
Ничкало Н.Г., д.пед.н., професор, академік АПН України
Бех І.Д., д.психол.н., професор, академік АПН України
Гончаренко С.У., д.пед.н., професор, академік АПН України
Моляко В.О., д.психол.н., професор, академік АПН України
Луговий В.І., д.пед.н., професор, академік АПН України
Биков В.Ю., д.т.н., професор, член-кор. АПН України
Сисосва С.О., д.пед.н., професор, член-кор. АПН України
Балл Г.О., д.психол.н., професор, член-кор. АПН України
Князєв В.М., д.філос.н., професор
Бакуменко В.Д., д.держ.упр., професор
Чукот С.А., д.держ.упр., професор
Надолішний П.І., д.держ.упр., професор
Тронь В.П., д.держ.упр., професор
Гуревич Р.С., д.пед.н., професор
Кульчицька О.І., д.психол.н., професор
Нечепоренко Л.С., д.пед.н., професор
Лещенко М.П., д.пед.н., професор
Рибалка В.В., д. психол. Н., професор
Пуховська Л.П., д.пед.н., професор
Псхота О.М., д.пед.н., професор
Корженко В.В., д.філос.н., професор
Грабченко А.І., д.т.н., професор
Александров Є.Є., д.т.н., професор
Годлевський М.Д., д.т.н., професор
Братута Е.Г., д.т.н., професор
Куценко О.С., д.т.н., професор
Самородов В.Б., д.т.н., професор
Пономарьов О.С., професор (відповідальний секретар)
Мамалуй А.О., д.ф.-м.н., професор
Ільїнський О.І., д.т.н., професор
Бондаренко В.В., к.пед.н., доц
Ігнатюк О.А., к.т.н., доц.

Розглянуто теоретико-методичні аспекти проблем нової філософії професійної освіти, феноменів еліти і лідерства, гуманітарні та культурологічні аспекти підготовки керівників-лідерів. Проаналізовано інноваційні педагогічні технології, що забезпечують її підготовку.

Адресовано науковим працівникам, педагогам, аспірантам, тим хто займається дослідженням проблем педагогіки еліти і лідерства.

ББК 74в7

4 РОЗДІЛ**ЕФЕКТИВНА КОМУНІКАЦІЯ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

УДК 378

*О.В. Абрамчук,
м. Вінниця, Україна***ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНІ ЧИННИКИ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ
СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Стаття присвячена проблемі патріотичного виховання студентів вищих технічних навчальних закладів. Автором аналізуються потенційні можливості соціально-гуманітарних дисциплін, їх вплив на патріотичні почуття студентів.

Питання виховання молоді є нагальними. Згідно з Державною національною програмою “Освіта. Україна ХХІ ст.”(1994) головне завдання навчально-виховного процесу – формування у молоді національної самосвідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати [1].

Концепція безперервної системи національного виховання (1995), Закон України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні”(1993), Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Національної програми патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства”(1999), Резолюції Всесвітніх форумів українців вважають патріотизм дійовим засобом відродження нації, через формування у людини національної самосвідомості, національної гідності й гордості за свою Батьківщину, відчуття своєї причетності до розбудови національної державності.

Проблемі виховання національно свідомої особистості, громадянина, патріота, державотворця присвячені педагогічні праці та публіцистичні виступи педагогів В. Сухомлинського, О. Вишневського, М. Стельмаховича, А. Погрібного, Б. Ступарика, Д. Тхоржевського, П. Мовчана, П. Кононенка, П. Масляка та інших.

Проблемі патріотичного виховання студентської молоді педагогічних ВНЗ присвячені окремі наукові дослідження останніх років (Т. Анікіної, Є. Франків), військово-службовців (Ю. Красильника). Однак проблема патріотичного виховання студентської молоді вищих технічних навчальних закладів практично не розглядається у наукових дослідженнях.

Про актуальність проблеми патріотичного виховання майбутніх інженерів свідчать матеріали Всеукраїнських науково-методичних конференцій. Майбутні інженери не лише фахівці у своїй галузі, а й представники української інтелігенції, з високою культурою поведінки, грамотним ставленням до політики, економіки, соціальних змін, які відбуваються у світі, національно свідомі люди з активною життєвою позицією, громадяни-патріоти.

ЕФЕКТИВНА КОМУНІКАЦІЯ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Вивчення стану патріотичного виховання студентів вищих технічних закладів освіти, психолого-педагогічної, політичної літератури, результатів констатуючого експерименту дозволило визначити основні напрямки змісту патріотичного виховання майбутніх інженерів. Враховуючи потреби процесу виховання студентства в конкретних матеріалах ми розробили діагностичну програму сформованості патріотизму, були розроблені методичні рекомендації з питань патріотичного виховання майбутніх інженерів, які можуть використовуватися у навчально-виховному процесі викладачами. Основна увага в них приділяється вихованню таких рис патріотизму як: усвідомлення особистістю своєї національної належності; любов до рідної культури, мови, національних свят і традицій, прагнення до удосконалення мовленнєвої культури; знання історії своєї країни, досягнень науки та мистецтва, пошана до історичної пам'яті; розуміння менталітету, самокритичне ставлення до національних вад та дій щодо самоусунення їх у власній поведінці, звичках; відчуття власної відповідальності за долю країни, народу, нації, готовність до захисту своєї Батьківщини; розуміння й сприйняття української ідеї, сприяння розбудові державної незалежності України; дотримання Конституції України, дбайливе ставлення до національних багатств і рідної природи; повага до культур інших народів тощо.

У процесі експерименту ці питання змісту розкривалися так. Усвідомлення особистістю своєї національної незалежності відбувається через знайомство з минулим, з історією своєї країни, свого народу, своєї мови, культури, традицій. У процесі патріотичного виховання під час пошуково-експериментальної роботи розкривався зміст таких понять, як український народ, українська держава, державність, самостійність держави, національна незалежність.

Формування теоретичних знань та практичних умінь і навичок у студентів потрібно здійснювати без відриву від історичного контексту, проблем сьогодення та перспектив майбутнього держави. Матеріал повинен сприяти засвоєнню молодими людьми своєї етнічної спільності, національних цінностей (мови, території, культури, національної незалежності), усвідомленню ментальності, знайомити з шляхами становлення українського народу, нації, держави, впливати на почуття національної гідності і гордості за незалежність своєї Вітчизни.

Особливої уваги заслуговує той факт, що експеримент проводився у ВНЗ центральних областей України, які були найбільш "зросійщені", про що свідчать такі факти, як наприклад: 6% шкіл українських проти 94% російських; російська мова – робоча мова в усіх державних закладах до прийняття у 1989 році Закону про мови; назви вулиць, майданів, парків, у яких відображені радянські реалії. Цей аспект потребує відповідного підходу у відборі навчального матеріалу, коригування виховної роботи у плані формування національної свідомості і гідності.

В умовах економічної нестабільності позитивні приклади з історії українського народного господарства, традиційних промислів та виробництва доводять потенційні можливості, спроможність відродження української економіки та необхідність нових національних кадрів, з новим світоглядом, бажанням будувати і жити в незалежній державі.

Знайомство з видатними земляками викликає почуття поваги й особистої причетності, заохочує до активного життя, бажання зробити щось значиме для свого народу. Через такі приклади приходять розуміння студентами понять “патріот міста”, “патріот своєї справи”, “патріот країни”.

У процесі реалізації цього змісту майбутні інженери повинні усвідомити себе як частину нації, яка виборює своє місце серед інших націй, свою належність до неї. При цьому формується правильне розуміння понять патріотизму, національної самосвідомості, виховується почуття національної гідності, гордості за незалежність та усвідомлення своєї причетності до теперішнього та майбутнього своєї країни.

Любов до рідної мови, культури, національних традицій – це природне почуття кожної національно свідомої людини. Володіння національною мовою є першоознакою патріотизму.

Рідна мова – найважливіший засіб національного виховання. Боротьба за національну мову завжди була показником національної самосвідомості. Рідна мова була і є надзвичайно важливою сферою впливу на національну самосвідомість молоді. Національна мова – першоознака існування національної культури й створення інтелектуально-духовної атмосфери держави [2]. Кожна нація має свої особливості, зумовлені природою, історією, свій національний дух. Все це відображається в мові, яка є ідентифікаційним кодом нації.

Мова – не просто засіб спілкування, не лише джерело інформації, а саме життя суспільства. Сьогодні впровадження національної мови називають процесом українізації. На противагу русифікації, наслідками якої стали зруйнованість потреби у рідній мові й денационалізація, сучасний етап українізації – це повернення до рідних коренів, витоків українства, національне самоствердження й саморозвиток. Розуміння необхідності цього процесу для розбудови незалежної держави вже є виявом патріотизму.

Оптимальна система патріотичного виховання має забезпечити умови, які сприяють заохоченню студентів вищих технічних закладів освіти до вивчення рідної мови, стимулюють до вдосконалення мовних та мовленнєвих знань, підвищення культури мовлення, що веде до зростання загальної культури особистості, громадянської зрілості. Вплив засобами мови на почуття національної самосвідомості, сприйняття себе самостійними й самодостатніми, а не другорядними, “меншими братами”, досягається через знання історії становлення української мови, її багатства та необмежених виразних можливостей, її світове визнання, високу оцінку на міжнародних конкурсах мов.

Завдання викладача мови – прищеплювати молодому поколінню необхідність думати, говорити, утверджувати державний статус і розширювати діапазон вживання української мови. Оскільки українська мова в Україні стала державною у 1989 році, поступово стає й мовою освіти (у більшості (90%) вищих навчальних закладів освіти України в радянські часи навчання проводилося російською мовою), актуальним питанням змісту патріотичного виховання є розкриття значення національної мови для народу у всіх сферах буття, для формування народності, від національного характеру до незалежної держави.